

Раніше генпрокурор Ірина Венедіктова поінформувала, що ухвалення законопроекту № 2164, серед іншого, дасть змогу направити до суду 8 тис. справ відносно дезертирів, слідство у яких тимчасово зупинене. Серед фігурантів – українські військовослужбовці, які після окупації Росією Криму не вийшли з півострова, а також військові, які не вийшли з тимчасово окупованих територій Донецької і Луганської областей.

Список використаних джерел

1. Глава держави підписав закон про вдосконалення здійснення спеціального досудового розслідування. 11.05.2021. URL: <https://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-pidpisav-zakon-pro-vdoskonalennya-zdijsnennya-68389>.

2. Шевчишен А.В. Поняття спеціального досудового розслідування (in absentia). та його функціональне призначення у кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг // Вісник кримінального судочинства. – № 2. – 2017. С. 125–134.

Гаврилюк Владислав Вікторович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
Марков М. М.

ЗАБОРОНА КАТУВАННЯ, ЖОРСТОКОГО, НЕЛЮДСЬКОГО АБО ТАКОГО, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ ОСОБИ, ПОВОДЖЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

В Основному законі чітко визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищими соціальними цінностями, і обов'язок держави – захищати життя людини. Відповідно ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [1]. Абсолютна заборона катування є імперативною нормою міжнародного права, зокрема кожна держава-сторона повинна вживати ефективних законодавчих, адміністративних, судових та інших заходів для запобігання актам катувань на будь-якій території під її юрисдикцією [2]. Крім цього, договірні сторони повинні вживати належні та ефективні заходи для подолання всіх форм насильства на підставі статті, незалежно від публічного чи приватного характеру таких випадків [3].

Проте, незважаючи на численні зміни щодо гуманізації вітчизняного законодавства та сучасний рівень розвитку людства,

питання викорінення катування працівниками правоохоронних органів є одним із актуальних на сьогодні.

Про наявність фактів катування та жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини зі сторони працівників поліції постійно наголошує Уповноважений Верховної Ради України [4]. Також, як приклад можна розглянути випадок, коли до суду було скеровано обвинувальний акт стосовно чотирьох поліцейських, яких обвинувачено у катуванні людини. Так, досудовим розслідуванням було встановлено, що правоохоронці затримали чоловіка за підозрою в крадіжці. Затриманий відмовився визнавати свою вину, тому обвинувачені почали «вибивати» в нього зізнання у приміщенні відділення поліції. Згідно з висновками експертиз, потерпілий отримав тілесні ушкодження середньої тяжкості [5]. Нажаль, такі випадки є непоодинокими.

До прикладу. Про застосування недозволених методів слідства повідомив чоловік, обвинувачений у тяжкому злочині. Який заявив про застосування щодо нього працівниками правоохоронних органів недозволених методів слідства. Що слідчий погрожував йому застосуванням тортур у випадку, якщо він не буде давати зізнавальні показання у кримінальному провадженні. Такі погрози, зі слів чоловіка, надходили також і від прокурора [6].

Слід зазначити, що у кримінальному процесуальному законодавстві України вимоги дотримання прав і свобод людини, честі й гідності особи містяться щодо окремих слідчих, негласних слідчих (розшукових) чи процесуальних дій. А згідно з п. 2 ч. 2 ст. 87 КПК України суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод, діяння, пов'язані із отриманням доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поведження або погрози застосування такого поведження. Відповідно докази отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини є недопустимими й не можуть бути використані при прийнятті процесуальних рішень, на них не може посылатися суд при ухваленні судових рішень (ч. 2 ст. 86 КПК України) [7].

Згідно з міжнародними правовими актами, на сьогодні кожна держава-сторона повинна забезпечувати розгляд всіх випадків катування, спроби піддати катуванням та тих дій будь-якої особи, що являють собою співучасть у катуванні згідно з її кримінальним законодавством як злочини, та встановлювати за них відповідні покарання з урахуванням їх ступеня тяжкості [2].

Доведеність факту катування може слідувати із сукупності ознак чи неспростовних фактів узгоджених між собою. Наприклад, показань потерпілого, свідків, висновків експертів, довідок, які свідчать про наявність тілесних ушкоджень тощо. Адже відсутність зафіксованого

факту катування особи у відповідних процесуальних документах значно ускладнює його доведення в суді, і ставить під сумнів взагалі наявність факту катування. Через що виникають певні складнощі з приводу доведення факту отримання доказів саме в наслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи діяння. І як наслідок, використання в якості доказів показань, отриманих шляхом катувань, що порушує статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенції), з метою встановлення відповідних фактів у кримінальному провадженні призводить до його несправедливості в цілому, незалежно від їхньої доказової сили і того, чи мало їхнє використання вирішальне значення для засудження обвинуваченого. Про що йдеться в рішенні ЄСПЛ у справі «Гефген проти Німеччини» [8]. Згідно з мінімальними критеріями ефективності, які Суд визначив у своїй практиці, таке розслідування має бути незалежним, безстороннім і підлягати громадському контролю, а компетентні органи повинні діяти зі зразковою ретельністю та оперативністю [9].

Резюмуючи слід зазначити, що вимоги законодавства України та міжнародно-правових актів щодо заборони катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поведження виходять за рамки стадії досудового розслідування, й вимогам зазначеної норми має відповідати кримінальне провадження в цілому, включаючи судовий розгляд по суті. Що є однією із гарантій забезпечення прав і свобод людини в кримінальному провадженні. Це означає, що національні суди за жодних обставин не повинні допускати випадків, за яких завдання тілесних і моральних страждань залишатиметься безкарним. Також, при досудовому розслідуванні фактів катування та розгляді справ в суді щодо катувань, жорстокого або такого, що принижує гідність особи необхідно враховувати що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан, наказ вищого начальника не можуть бути виправданням катувань [2].

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята 28 черв. 1996 р. № 254/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання. (Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом Президії ВР № 3484-XI (3484-11) від 26.01.87). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.

3. Загальні рекомендації комітету ООН з подолання дискримінації жінок №19 від 29 січня 1992 року.

4. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і

громадянина в Україні за 2019 рік. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/zvit%20za%202019.pdf>.

5. Чотирьох поліцейських з Дніпра судитимуть за підозрою в катуванні людини. URL: https://zaxid.net/chotiroh-politseyskih_z-dnipra-suditimut-za-pidozroyu-v-katuvanni-lyudini-n149294.

6. Волинянин звинуватив слідчого з прокурором у вибиванні з нього зізнань під погрозами тортур. URL: <https://zaxid.net/volinyanin-zvinuvativ-slidchogo-z-prokurorom-u-vibivanni-z-nogo-ziznan-pid-pogrozami-tortur-n1492226>.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

8. Справа «Гегфен проти Німеччини» (Заява № 22978/05): рішення Європейського суду з прав людини від 1 черв. 2010 р.: [сайт]. URL: <http://www.alppp.ru/court/vysshie-sudy/06-2010/informacija-o-postanovlenii-espch-ot-01-06-2010-po-delu-gefgen--protiv-germanii-zhaloba--2.pdf>.

9. Справа «Мута проти України» (Заява № 37246/06) від 31 липня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d62#Text.

Гальченко Ольга Русланівна,
аспірант відділу аспірантури і докторантури
Національної академії СБ України

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Одним із пріоритетних шляхів вирішення проблем протидії злочинності та розшуку осіб, що підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень на території однієї держави, але, намагаючись уникнути відповідальності, переховуються та продовжують злочинну діяльність в іншій країні, є міжнародне співробітництво під час кримінального провадження, що ставить перед вітчизняною кримінальною процесуальною наукою нові завдання, чільне місце серед яких займає дослідження його становлення і розвитку. Співробітництво між державами у сфері протидії окремим видам кримінальних правопорушень та екстрадиції злочинців (у сучасному розумінні цього терміну) започатковано досить давно. Зазначене питання було предметом дослідження низки вітчизняних вчених, основні здобутки яких позитивно сприйняті науковою спільнотою та правозастосовною практикою.

Зокрема, А.Б. Антонюк дослідила процес становлення і розвитку інституту міжнародного співробітництва під час кримінального провадження та запропонувала його періодизацію, в основу якої покладено усталену в світовій історії класифікацію укладення міжнародних договорів та ступінь закріплення співпраці окремих держав при розслідуванні кримінальних правопорушень у таких договорах. На думку вченої розвиток міжнародного